

Jomfru Rosenving på Santavajasø

Det var en gang en fisker som hadde stuen sin nær ved en kongsgård. Han og kjerringen hans var fattig på alt så nær som barn; men dem yrte det av både ute og inne, og foreldrene visste mange ganger ikke hva de skulle gripe til for å skaffe mat og klær til den tallrike ungeflokken sin.

Så var det en dag mannen rodde og drev rundt strand og skjær etter kokefisk til kongen, at det plutselig dukket opp av havdypet et forferdelig, fælt troll og hugg klørne i båtsripen.

«Får jeg ikke den gutten konen din bærer under beltet, skal jeg knuse både deg og båten din!» skrek det.

Mannen ble livende redd, som ventelig kunne være, og bad vakker for seg og for den uskyldige lille bårsungen som ennå ikke hadde sett dagens lys. Men trollet ble ved sitt: Gutten ville det ha, og gutten skulle det ha; men ikke før han hadde fylt sitt femtende år. Da skulle faren skyve ham på havet i en åpen båt uten årer og uten seil.

Og så fikk de huske på ikke å døpe ham, ikke nevne Guds navn over ham og ikke lære ham å lese.

Til gjengjeld skulle mannen aldri mangle fisk på kroken; og velstanden hjemme i stuen hans skulle bli mangedobbelt så stor som fattigdommen han hadde slept på siden han satte fot under eget bord, sa trollet. Og mannen torde ikke annet enn å føye det. Barnet skulle det få, når den tid kom det selv hadde fastsatt, og så slapp trollet båten og dukket til bunns.

Men gråt og låt ble det på kjerringen da hun fikk høre det mannen hadde gjort. Hun tålte nesten ikke å se gutten, og brydde seg lite om ham under oppveksten, og han ble gående som en bytting mellom de andre søsknene. Når han bad om å få lære å lese, sa de han var for dum til å forstå bokstavene. Ikke fikk han gå på skolen, og ikke fikk han bli med til kirke om prekensøndagene.

Straks han ble såpass stor, sende de ham til skogs for å gjete krøttene. Det nyttet ikke at han bad om å slippe når været var altfor surt, i vei måtte han, og han laget seg en hytte av stein i utmarken og gjorde opp varme, og koste seg så godt han kunne.

Av de andre gjeterne lærte han å lese og skrive; og noen konfirmanter som gikk over skogen tok og døpte ham på morro, og leste over ham akkurat som de hadde hørt presten gjøre det med barnene i kirken. De gav ham en salmebok og en katekisme, og han ble sjeleglad, og tok og gjemte bøkene på bare brystet for at de ikke skulle ta dem fra ham hjemme.

Den dagen han fylte femten år, bad faren ham bli med seg ut etter kokning.

Den som ble glad, det var gutten. Aldri hadde faren gitt ham lov til å bli med i båt før, og han sprang nedover sjøveien og hoppet inn i båten. Den lå bunden til en stolpe uten

årer og uten seil.

Faren tok og løste festet og gav båten et puff så den fór fra land. Så snudde han seg og gikk opp sjøveien uten å se seg tilbake, enda gutten ropte og bad ham komme og berge ham i land.

Men båten drev så fort, så fort, at før gutten visste å sanse seg, var han ute på ville havet, hvor ingen kunne høre at han ropte om hjelp. Han tørket vekk tårene, bad sin sjel Gud i vold og tok frem salmeboken han bar på brystet, og satte seg i bakkotten til å lese.

Mens han satt, tok det til å knitre og brenne i fremstavnen på båten, og varmen kom nærmere. Det brente i esing og det brente i toft; men da det også tok på å ryke av trebunnen han hadde på føttene, ble han redd og hev samleboken inn i varmen og nevnte Guds navn.

Straks sluknet ilden, og båten var like hel, og det fantes ikke såpass som en svieflekk på den.

Men gutten tok frem katekismen og satt med den mellom hendene, for det gav slik trygghet, syntes han.

Men akkurat mens det var, røk det opp med storm og sjø, så båten holdt på å gå rundt med ham. Han skjønnte at nå var hans siste stund kommet, og han foldet hendene om boken og bad fadervår. Nå så skjedde det forunderlige, at etterhvert som han nevnte de hellige ordene, stilnet stormen, og da han var kommet til amen, lå havet blankt som et speil.

Noe tid til å glede seg over frelsen fikk han ikke, for straks stormen hadde lagt seg og havet var blitt blankt, tok det på å bevre og skjelve, og opp av dypet dukket et fælt troll med flammende ildsluer ut av neseborene og et gap som en vidåpen naustdør. Det rettet seg like mot båten, ferdig til å sluke både den og ham; men han tok og slengte katekismen inn i gapet på det, og straks sank det som en annen blyklump ned i havsdypet.

Nå var gutten så utkjørt og trett av all trolldrapen og skrømtet han hadde vært ute for, at han sovnet der han satt, og våknet ikke før ettermiddagssolen stakk i øynene på ham. Da stod båten i gresskanten på en hvit, fin sandfjære, og rundt omkring vokste det trær med de deiligste frukter, ti ganger lekrere enn dem han hadde sett på trærne i kongen have. Og vakre fugler fløy mellom trærne og kvitret og sang, så en død kunne livne opp om han var både kald og stiv.

Først trodde gutten at han lå og drømte; men da et eple falt ned på brystet hans, og han kunne gripe det med hendene og spise det, forstod han at han var våken, og gikk ut av båten og gav seg på vei til et stort slott han skimtet mellom trærne.

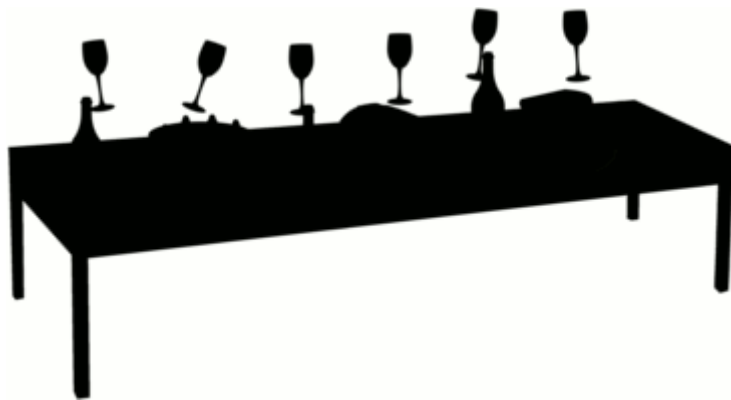
Alle dørene stod på vid vegg, og han gikk fra værelse til værelse uten å treffe en levende sjel. Men fullt av folk måtte det være, for det lo og pratet omkring ham og gikk i dørene og skrapte med stoler.

I en stor sal stod et fint, dekket bord med all slags god mat og vin, og han satte seg borttil og tok for seg av rettene.

Det satt fullt om bordet før, for kniver og skjører og gaffer rørte seg, og mat ble budt om og forsvant, den ene retten etter den annen. Men da den tolvte retten kom, hevet alle vinglassene seg opp fra duken, og en blid stemme sa:

«Skål, og velkommen til jomfru Rosenving på Santavajasøl!»

Gutten så opp fra tallerkenen, og midt foran ham satt den deiligste jomfru et syndig menneske kunne se for sine øyne. Hun skinte fagrere enn solen, og på venstre siden av henne stod kammerjomfruen hennes, og hun var som stjernene, og på den høyre siden stod husjomfruen, og hun lyste som månen.

«Vi er usynlige», sa jomfru Rosenving, «men vil du oss noe, kan du bare nevne en av oss ved navn, så blir vi synlige det blunket du taler ved oss.

Ellers kan du skalte og valte med alle ting her som om det var ditt eget. Alene er du ikke. Det vrimler av folk om deg hvor du går og står, og du kan godt snakke til dem, om du ikke ser dem, og de vil hjelpe deg til rette og si deg beskjed om det du ber om.»

Ja, gutten slo seg til ro, han, og syntes aldri han hadde hatt det så godt.

Men før året var omme, tok han på å sture og lengte hjem til foreldrene og til stedet hvor han var fostret.

«Hva er det som feiler deg?» spurte jomfru Rosenving.

«Å, jeg går og lengter etter å fortelle foreldrene mine at jeg lever og har det godt», sa gutten.

«Vil du love å komme tilbake til meg, og vil du la være å nevne navnet mitt mens du er borte, skal jeg nok lage det slik at du kan få komme hjem en tur», sa hun.

Ja, det kunne gutten love, og så trakk hun en ring av fingeren sin, brøt den midt i to og bandt den ene halvparten fast i håret hans. Så fikk han den blankeste rustningen som fantes på slottet, og en kullsvart hest med gullsal og gullsko og gullbissel.

Til slutt gav hun ham et par stålhansker, og de var slik, at hadde en dem på, kunne en ønske seg dit en ville.

Gutten trakk dem på, bad farvel og takket for seg, og ønsket seg hjem til foreldrene sine, og straks satt han på hesten utenfor døren til mor sin.

Det ble et svare oppstyr inne i huset da de så den fine riddersmannen. Det måtte minst være kongen selv, mente de, og de bukket og neiet og krøkte seg for ham det beste de vant.

Men da de dro kjensel på sønnen, ble gleden himmelhøy, og naboer og slektninger kom flokkevis for å glo på det miraklet av en gutt som var sluppet levende fra sjøtrollet.

Da kongen fikk høre at gutten var kommet igjen, skikket han bud på ham og befalte ham å møte på slottet neste dag i betimelig tid.

Gutten så gjorde. Og alle han møtte, stanset opp og glodde på ham, for han var gildere enn den gildeste prins, og kongen sa han ville ha ham til dattermann.

«Takk som byr», sa gutten, «men jeg har kjæreste fra før, jeg, og det en som er både snill og vakker.»

«Å, vakrere enn eldste datteren min er hun vel ikke», mente kongen og skikket bud på prinsessen.

Gutten tittet såvidt på henne da hun pyntet og pen trådte inn i salen.

«Hun er ikke tolvparten så vakker som husjomfruen til jomfru Rosenving på Santavajasø», sa han.

I det samme stod husjomfruen der. «Hva befaler min herre?» spurte hun og neiet dypt

for ham.

«Jeg vil deg ikke noe», sa gutten, og borte var hun.

Kongen lot hente nesteldste datteren. Men gutten mente at hun ikke var tyveparten så pen som kammerjomfruen til jomfru Rosenving på Santavajasø.

I det samme stod kammerjomfruen der.

«Hva befaler min herre?» spurte hun og neiet dypt for gutten.

«Jeg vil deg ikke noe», sa han, og borte var hun.

Men kongen ble harm og lot hente yngstedatteren, og hun var så fager og lys at maken hennes ikke fantes i syv kongeriker.

«Hun er da vel vakker nok for deg», sa han.

«Å, jomfru Rosenving på Santavajasø er hundre ganger vakrere», sa gutten.

I det samme stod jomfru Rosenving der og smelte gutten en under øret.

«Minnes du nå hva jeg bad deg om!?» sa hun, og borte var hun.

Den forgylte rustningen flanket av gutten, og han stod der i de fattige fillene han hadde på da han ble sendt til sjøtrollet av far sin. Og hesten var borte, og hanskene var borte. Og ikke én av alle dem han spurte hadde hørt om Santavajasø.

Men gullringen som jomfru Rosenving hadde festet i håret hans, den hang der, men det sanset han ikke å kjenne etter.

Men gutten skulle og måtte tilbake til Santavajasø og jomfru Rosenving, og så gav han seg på vandring blåne opp og blåne ned, og langt om lenge kom han til en skrøpelig, liten stue i kanten av en stor skog. Han banket på ytterdøren og sa: «Lukk opp, kjære bestemor!» og en gammel, kroket kjerring kom stavrende med krykke og stokk og åpnet for ham.

«Nå har jeg levd i tre hundre vedfall, og ingen har kalt meg bestemor, og kan jeg gjøre deg noe bestemorsstykke, så skal jeg sikkert gjøre det», sa hun.

«Du kan ikke gjøre meg større bestemorsstykke enn å føre meg til jomfru Rosenving på Santavajasø», sa gutten, han var så trett og utkjørt at han mest ikke orket stå på benene.

Men kjerringen hadde aldri hørt om Santavajasø, men hun eide alle fuglene, kanskje en av dem hadde greie på hvor øya lå, og kunne føre ham dit.

Og så blåste hun i et digert bukkehorn, og alle fuglene kom, men ingen hadde fløyet over et sted som hette så.

«Det var riktig leit dette», sa kjerringen, «men jeg har en søster, som bor sju blåner herifra. Hun eier alle fiskene, kanskje en av dem vet om Santavajasø.»

Og så satte hun frem mat og drikke for gutten og stelte med de såre føttene hans og redde opp seng til ham på benken i ovnskroken. Hun skulle nok passe på å vekke ham straks det lysnet såpass av dag at han kunne se å ta seg frem gjennom skogen.

Tidlig neste morgen bad han farvel og takket for seg, ferdig til å ta fatt på de sju blånene han måtte over før han kom til henne som hersket over alle fiskene.

«Du kan få låne katta mi å ri på», sa kjerringen, «og når du er fremme, skal du slå den under venstre øret, så renner den hjem til meg av seg selv.»

Den som ble glad var gutten! Han satte seg skrevs over katteryggen, og avsted bar det. Snart løp den under trærne, snart fór den i lange byks fra topp til topp, og før dagen var slutt, var han fremme. Han dasket til katta under venstre øret, og straks snudde den og fór hjem igjen som en utskutt pil.

Nederst ved fjæren lå en fattigslig, liten hytte. Gutten banket på døren, og sa: «Lukk

opp, kjære bestemor!»

En eldgammel kjerring kom hinkende med nesen til stav og lukket opp.

«Nå har jeg levd i seks hundre vedfall, og ingen har kalt meg bestemor, og kan jeg gjøre deg noe bestemorsstykke, så skal jeg gjøre det!» sa kjerringen.

«Du kan ikke gjøre meg større bestemorsstykke enn å føre meg til jomfru Rosenving på Santavajasø», sa gutten.

«Det navnet har jeg aldri hørt, men jeg eier alle fiskene, kanskje en av dem kjenner veien og kan bære deg frem», sa hun.

Og så blåste hun i et bukkehorn, og fiskene kom stimende til stranden. Men ikke en av dem hadde vært ved Santavajasø.

«Det var leit dette», sa kjerringen. «Men jeg har en søster som bor sju blåner herifra. Hun er eldre enn meg og eier alle vindene, kanskje hun kunne hjelpe deg.»

Og så stelte hun gutten godt med mat og drikke og lot ham ligge på benken i ovnskroken til det lysnet av dag. Siden lånte hun ham katten sin til skysshest, men han måtte ikke glemme å fike den under venstre øret når han var fremme, sa hun.

Og katta sprang med ham blåne opp og blåne ned til de kom til en mosegrodd hytte på et nakent fjell.

«Her er det», sa katta, og gutten slo den under venstre øret, som han var bedt om, og hjemover fór den som en utskutt pil.

Gutten banken på døren, men det var ingen som svarte, og så trykket han på klinken og gikk inn.

Der satt en sammenkrøket, eldgammel kjerring og gravde i glørne med nesen sin.

«Goddag, kjære bestemor!» sa han og strøk luen av.

«Nå har jeg levd i ni hundre vedfall, og ingen har kalt meg bestemor, og kan jeg gjøre deg noe bestemorsstykke, så skal jeg gjøre det», sa hun.

«Du kan ikke gjøre meg større bestemorsstykke enn å føre meg til jomfru Rosenving på Santavajasø», sa gutten.

«Det navnet har jeg aldri hørt før», sa kjerringen. «Men jeg eier alle vindene, kanskje en av dem kan gi beskjed.»

Og så blåste hun i et digert bukkehorn, og de kom alle så nær som nordenvinden.

Hun blåste igjen, og en gang til, og så kom den hujende og tutende og slengte seg aldeles utblåst ned på fjellet utenfor hytten.

«Hva er det du somler med, så du ikke hører når jeg blåser på deg?» spurte kjerringen.

«Å, jeg svippet bare nedom Santavajasø og kostet brudgomsklærne til ham som skal stå brudgom med jomfru Rosenving», peste nordenvinden, den kunne nesten ikke få mål for seg.

Hadde han gjort den turen uten å spørre henne om lov, skulle han værsågod gjøre den om igjen nå straks med gutten på nakken.

Og det hjalp ikke alt det nordenvinden pep og bad for seg. I vei skulle han, og i vei bar det langt og aldri så langt over storhavet og bortenfor der. Men da de var fremme, var nordenvinden så utkjørt, at den datt ned på den hvite sandfjæren og sov i tre sammenfulle dager uten å røre på et lem.

Men gutten sprang opp til slottet, og der var det bryllup etter alt bråket å dømme, men folk så han ikke.

Da han steg opp trappene, lå all den uhumskhet som fantes i sjøen, og sprutet edder og galle etter ham. Men han gikk rett frem til han kom til storsalen, hvor alle gjestene var samlet.

Ved øvre bordenden satt sjøtrollet med ildgufsen ut av neseborene, og ved siden satt jomfru Rosening, så hvit, så hvit som et sneblekt laken.

Men rundt bordet satt fullt av havtroll og draug, både dødt og ikke dødt, hodeløst og fotløst om hverandre, og det ene var fælere og ufyseligere enn det andre å se på.

Men jomfru Rosening tok en halv gullring frem av barmen og holdt den slik at alle kunne se den.

«Jeg gifter meg ikke uten med ham som har den andre halvparten av den ringen jeg nå holder i min hånd», sa hun.

«Det gjelder bare til sola går i hav i kveld, og siden er du min enten du piper eller skriker», skrek sjøtrollet.

Men alle bryllupsgjestene rundt bordet fikk det travelt med å bryte fingerringene sine i to og prøve om halvparten passet til den jomfruen holdt. Men de var så digre og vide at en gjerne kunne brukt dem til klave på en okse.

«Har ikke du noen sønderbrutt ring du kunne ha lyst til å prøve?» spurte bruden, og vinket på gutten at han skulle komme dit hun satt.

Han famlet i håret sitt, fant ringen og rakte den frem. Og den passet akkurat.

«Nå har du frelst meg, og deg vil jeg gifte meg med!» sa jomfru Rosening.

«Tvi være deg, din bytting», freste sjøtrollet og la på dør med alt det fæle herket sitt etter seg og rett på sjøen.

Og straks ble det usynlige synlig, og hoffolket til jomfru Rosening på Santavajasø, som hadde vært forhekset av sjøtrollet sammen med henne, flokket seg om henne og gutten, og var så lykkelig at de ikke visste hva fot de skulle stå på for bare glede.

Og så holdt gutten bryllup med jomfruen, og er de ikke døde, så lever de ennå.

Og snipp, snapp, snute, nå er eventyret ute.

Og tipp, tapp, tynne, nå kan du begynne.

Ordforklaringer

- **bytting:** barn byttet av de underjordiske. I folketro tenkte man de underjordiske kunne komme og ta menneskebarn fra vuggen og bytte det ut med sitt eget fæle barn
- **krøtter:** fellesord for småfe og storfe
- **bakskott:** bakerst i en båt
- **fremstavn:** forstavn, bjelke midt på foran i en båt, forlengelse av kjølen
- **esing:** båtripe, tykk list øverst på innsiden av en båt
- **toft:** sitteplass i en liten båt
- **skalte og valte:** uttrykk for å styre og stelle slik man selv finner det for godt
- **dattermann:** svigersønn, ektemann til datteren
- **stavre:** gå stivt og usikkert
- **vedfall:** levetiden til et tre, brukt til å angi høy alder
- **blåne:** fjell som er så langt borte man kan se, og ser blåaktig ut (et synsbedrag forårsaket av atmosfæren)
- **klink:** dørhåndtak
- **draug:** gjenferd av druknede seilere
- **klave:** halsbånd til kyr

Lastet fra:

EventyrForAlle.no

Norsk folkeeventyr fra Nord-Norge, samlet av Regine Normann (1867-1939).
(Offentlig eiendom - public domain)

Kilde: [Eventyr, 1925 \(nb.no\)](#)

Teksten er noe redigert av Karl-Robert Rønning.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Illustratør: Karl-Robert Rønning

Laget ved hjelp av bilder fra pixabay.com. (Offentlig eiendom - public domain)

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.